

Bogdán Csiplics:

A róna fiai

(Szerb Matica, Újvidék, 1953.)

Bogdán Csiplics termékeny író. Ez rá a legjellemzőbb. Minden évben megjelentet legalább egy könyvet, most önköltségen újságot szerkeszt. A kritika meg, mintha csak összeesküdött volna ellene, megátalkodottan hallgat róla. Szenvedélyének pedig ez a motorja; ez a revolt hajtja újabb és újabb művek megírására. Kisebbségben van és a hallgatásra újabb művekkel válaszol. Témaköre széles és olyan problémákba is belevág, melyeket mások elkerülnek. Verseskönyve, a Vadmadarak (Divlje jato) talán még a legjobb. Prózája olvasható és élvezhető, anélkül, hogy komolyabb igényeket támasztana ön maga és az olvasó tudatában. Könnyen ír, ez a legnagyobb erénye és a legnagyobb hiánya is. Legújabb regénye egyenesen írói működésének a kommentárja. Többi művében rejtve voltak a hiányok, de erényei sem csillantak fel, ebben kertelés nélkül felfedi önmagát. Amolyan Ararát előtti Zilahyja, Komáromi Jánosa és Vaszary Jánosa ő a szerb irodalomnak. Ír, szórakoztat és a felszín símaságán uszkál. Éppen az igény hiányzik belőle, mely szárnyalna a műben. lobogna mondataiban. Finom és egyensúlyozott. Önmaga bizonyára sértve érzi magát ezért a harmadrendű helyért, amit a szerb irodalomban biztosított számára a kritika hallgatása, de ez a regénye sem mutat túl az átlagosságon. Mozgékonyásával olyan témát ra-

gad meg, melyet eddig még nem dolgoztak fel, és sietségében nincs ideje, hogy a témáját el is mélyítse. A róna fiai című regénye is a felületességben, az elnagyolt ábrázolás hibájában úszik. Csak a lehetőség ajtaját nyitogatja, anélkül, hogy be merne lépni és merné mélyíteni művészi fokra emelve a megragadott valóságot. Általánosítani és megkeresni egy csepp vízben a tenger tulajdonságait, nincs bátorsága. Merészen nyúl az ifjúság életéhez, és könnyelműen eldobja a legnagyobb lélektani lehetőséget, az ábrázolás nehezebb módját, és a kevésbé veszélyes és fáradságos úton jut a regény zárósoraihoz.

A regény, mint lehetőség, nagyszerű. A Banya Luka—Doboj Ifjúsági vasútvonal valamelyik szakaszán egy vajdasági diábrigád él, ahol együtt van egész Vajdaság: szerbek, horvátok, magyarok. Ez a tény ezer lehetőséget kínál, és az írónak lehetővé teszi, hogy egy nagyszerű képben ábrázolja mindazokat a törekvéseket, szenvedélyeket, amelyek ma annyira aktuálisak és érdekesekek. A mű kezdete tele van a nagyszerűség ígéretével. És ahelyett, hogy a megkezdett úton haladna, mellékösvényre tér. Valódi vajdasági kérdést vet fel, a magyar és a szerb fiatalok együttes életét. Néhány, a brigád vezetőségébe is bekerült sovinszta érzelmű szerb fiú miatt, a brigád magyar tagjait nem dicsérik meg, hanem elhallgatják eredményeiket. A bizalmatlan és jóhiszemű magyar gyerekek pár magyar sovinszta hatása alá kerülnek, akik, a brigádban jelentkező ilyen állapotot általános méretűvé

fújják föl. A magyarok formális sztrájkba lépnek, nem énekelnek és immel-ámmal dolgoznak. A brigád rossz eredményeket mutat fel és már azon töri a fejét az ifjúsági parancsnokság, hogy a brigádot nem produktív munkája miatt hazaküldi. Ekkor a brigádparancsnok ösztönzésére helyreállítják a helyes arányokat nemzetiségi tekintetben is, és a brigád eredményesen dolgozik. Eddig a nagyszerű lehetőség, és ezután a regény szovjetstílusú giccsművé sekélyesedik. Ahelyett, hogy most bemutatná a helyes vágyakra zöckent élet egyéniségeit, a felszínes munkaábrázolás általánosságába merül. Még a szentimentalizmus is ott van a regényben, a szerb lány és magyar fiú idilljében. Itt a leggyöngébb a regény, és mégis itt a legzökkenőmentesebb. Az első részben, melynek tartalmát röviden ismertettem, a megragadott téma varázsában vergődik az író. Meglátott egy érdekes esetet, de nem tudja ábrázolni, és nem tudja azt művészi keretbe foglalni. És éppen ez a legnagyobb hiányossága. És most nem a kezdeti nehézségeken túl, az együttes élet, a közös munka nagyszerű, a szocialista szellem igazi epopéját írta meg, hanem a regény magyar szereplői lassan halványodnak és a regény végén már az az érzésünk, hogy csak a helyi szín, valamilyen vajdasági exotikum kedvéért kerültek a regénybe.

Csiplics erénye a kísérletezés merészsége és legnagyobb fogyatékosága az ábrázolás felszínessége. A hősök már majdnem címkék. Ha van sokrétű élet, ezer felé tekintő szem, az az ifjúságé. Az írók legnagyobb problémája ennek az új és erőssodrú érzelmi és gondolati életnek az ábrázolása. A világirodalom legnagyobbjai váltak naggyá éppen ezeknek az új emberideáloknak a meglátásában. Csiplics regénye azonban így is élvezhető, ha érdekes olvasmányként forgatjuk,

de irodalmi mértékkel nem mérhetjük, mert hiányzik belőle az irodalomba került élet minősége és az író ábrázolókézsége.

A róna fiai Csiplics félsikere. Ebben nem vajdasági, még ha címe és élményköre ide is utalja. Verseinek lágy pasztelljében ott vibrál a vajdasági táj és lélek egy darabja. Itt az irodalmi minták halvány visszatükröződéseivel találkozunk csupán.

Bori Imre

Neorealizmus az irodalomban?

Nem kétséges, hogy az olasz filmipar háború utáni újdonsága a művészet többi ágára is hatást gyakorolt. Nemcsak Hollywoodban kezdik gyártani a neorealista filmeket, hanem Olaszországban, ez irányú öshazájában, megírták már az első regényeket is ebben az új stílusban. Pratolini, akinek nemrég jelent meg főműve a zágrábi Zora kiadásában (a könyvhöz csatolt zárószó nyomán) nagy művészi magasságot és értéket ért el ezzel a regényével. Életéről csak a könyv jegyzeteiből kapunk néhány adatot, művei közül ez az egyetlen, amely a kezünkbe került. Homály fedi egész írói munkásságát a jugoszláv olvasó előtt, akinek nincs módjában az olasz periódikus kiadványokat állandóan kísélni. Szimpatikus alakja azonban, amely ebben a művében felvillan, mégis vonzóvá teszi. Minden ismeretlensége dacára ismerős már. Baráttá és szinte testi-lelki baráttá tette az olasz film, amely merészen csapott új utakra, nemcsak témaválasztásban, hanem az ábrázolás minőségét tekintve is.

Van valami az olasz neorealista filmekben, amely varázssossá és kedveltté tudja tenni azokat. Élet-